ENCICLOPEDIE

EGIPTUL ANTIC

7

MISTERELE UNEI MARI CIVILIZAŢII

ErcPress

DE LA FAYUM LA LUXOR

Jocurile de lumini și umbre învăluie coloanele templului zeiței Hathor de la Dendera, fiind unul din numeroasele spectacole deosebit de sugestive la care călătorul, care pornește de la Fayum îndreptându-se spre sud, poate asista. Beni Hasan, Tell el-Amarna, Abido sunt doar câteva din siturile bogate în mărturii cu privire la istoria credințelor religioase, reprezentând totodată centre de putere în care gloria faraonilor se manifestă de-a lungul secolelor.

1 HERAKLEOPOLIS

DE LA FAYUM LA LUXOR

Deasupra, baza unei stele în memoria principelui Osorkon, datând din perioada Dinastiei a XXII-a, descoperită la Herakleopolis și conservată la Muzeul din Beni Suef. Dedesubt, o vedere a ruinelor sitului arheologic de la Herakleopolis iar alături, o statuetă din aur reprezentându-l pe zeul Herishef, cu cap de berbec, descoperită în atriumul templului închinat lui și conservată la Boston Museum of Fine Arts.

Orașul antic *Henennesut* (Locuința Fiului Regelui), actualul Ihnasia el-Medina, se afla la 15 km spre vest de *Beni Suef* și era capitala celei de-a XX-a nome a Egiptului de Sus, precum și capitală a Egiptului de Mijloc în timpul Primei Perioade Intermediare a Egiptului și reședința guvernatorilor din Dinastiile a IX-a și a X-a (2135-2040). În epoca ptolemeică denumirea orașului a fost schimbată în Herakleopolis, întrucât zeul local Herishef - reprezentat sub forma unui berbec - ajunge să fie identificat cu binecunoscutul erou grec Heracles.

Templul închinat acestei divinități datează din perioada Regatului de Mijloc, însă extinderea sa - prin construirea sălii hipostile - s-a realizat în timpul domniei lui Ramses al II-lea. Celelalte vestigii (un templu de mari dimensiuni, o necropolă și o parte din așezarea care îl înconjoară) aparțin celei de-a Treia Perioade Intermediare (1075-664). Situl a fost excavat de către arheologii Eduard Naville (1891-1892), William Flinders Petrie (1904), iar în prezent face obiectul cercetărilor întreprinse de o misiune arheologică spaniolă. Necropola orașului de la Sedment el-Gebel, populată pe toată durata epocii greco-romane, adăpostește morminte din perioada Dinastiilor a IX-a și a X-a, în care au fost descoperite cele mai vechi exemplare ale Textelor Sarcofagelor.

La stânga, o statuie a faraonului Ramses al II-lea așezat pe tron, descoperită la Herakleopolis și actualmente expusă la Muzeul din Cairo.

2 BENI HASAN

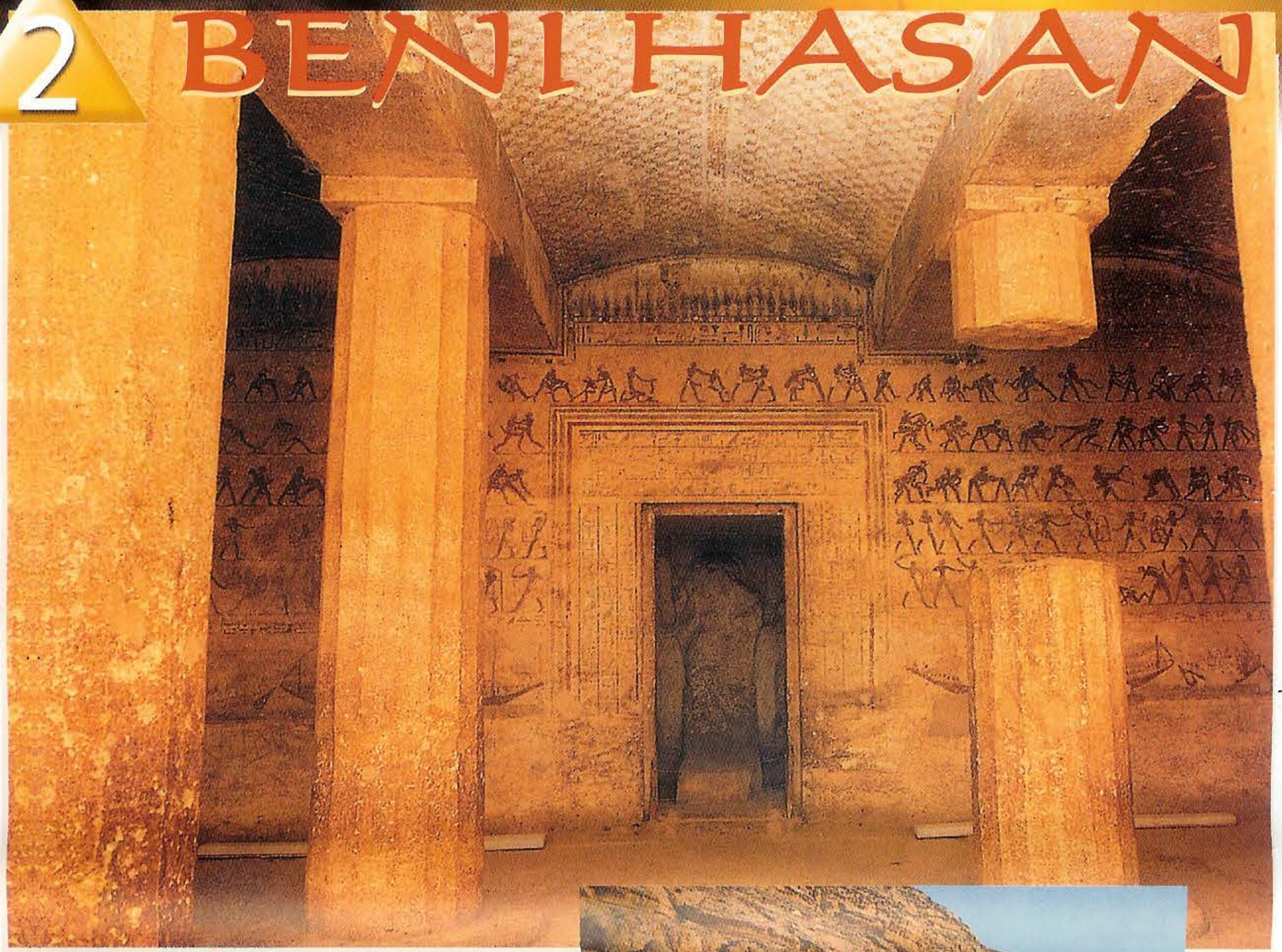

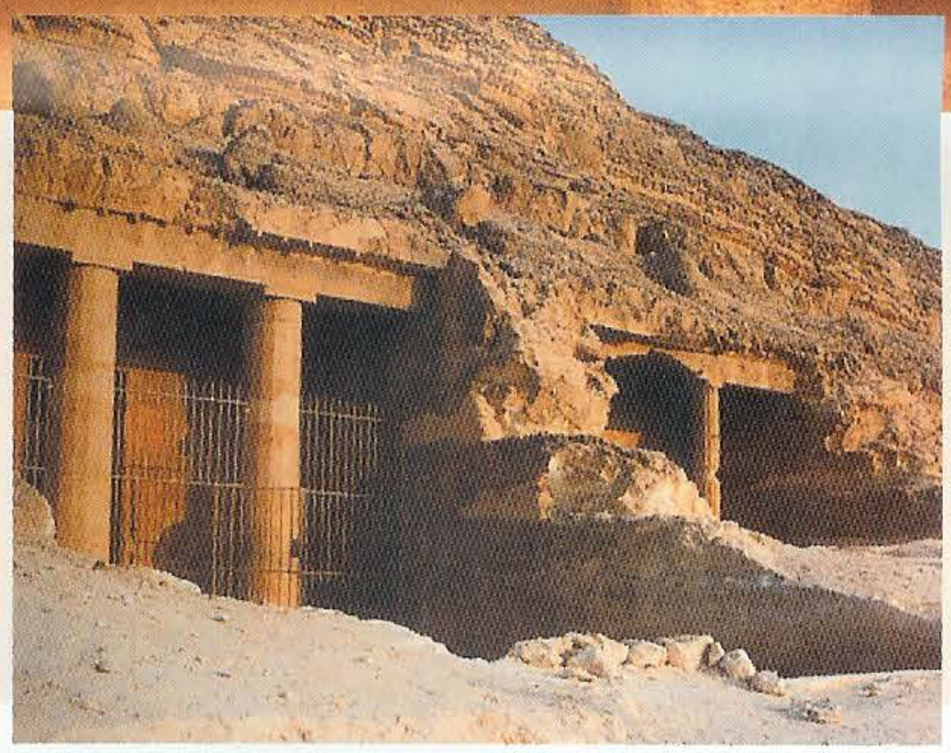

Deasupra, interiorul mormântului BH2 aparținând regelui Amenemhat (Dinastia a XII-a); încăperea este alcătuită din trei naosuri, fiecare fiind susținut de patru coloane a câte șaisprezece muchii, iar bolta semicilindrică este decorată cu un motiv ce amintește de împletitura de trestie. Pe pereți sunt trasate chenare în interiorul cărora putem observa o serie compactă de scene de luptă.
La dreapta, exteriorul mormintelor BH 3, 4 și 5, toate caracterizate prin porticurile înguste susținute de câte două coloane tăiate în stâncă.

Necropola este situată la aproximativ 23 km de Minia, pe malul estic al Nilului. Deși au fost descoperite aici și unele morminte aparținând Dinastiei a VI-a, cimitirul a fost datat ca aparținând în principal perioadei Dinastiilor a XI-a și a XII-a, epocă în care guvernatorii celei de-a XVI-a nome a Egiptului de Sus, Oryx, au fost înmormântați în cel puțin opt din cele treizeci și nouă de morminte rupestre de mari dimensiuni care alcătuiesc necropola. Din punct de vedere al structurii, mormintele se caracterizează prin existența unei curți interioare având un portic susținut de doi pilaștri, o sală dreptunghiulară împărțită în naosuri, la rândul lor susținute de câte patru coloane, și în spatele căreia se găsea o nișă conținând statuia defunctului. Mormintele sunt decorate cu picturi murale ce reproduc, printre altele, asediul unei fortărețe, scene de vânătoare, de luptă și de preparare a hranei (mormântul lui Amenemhat, BH2).

Schimburile

Deosebit de importantă este scena ce înfățișează un cortegiu de bărbați, femei și copii de origine siro-palestiniană, pictată pe un perete din mormântul lui Khnumhotep al III-lea (BH3). O dată cu preluarea puterii de către Dinastia a XII-a și cu întărirea puterii tebanilor, conducătorii nomei Oryx asistă la restrângerea sferei de influență a politicii practicate și ca urmare sunt nevoiți să renunțe la costisitoarele morminte rupestre, nemaidispunând de bogățiile de care se bucuraseră anterior.

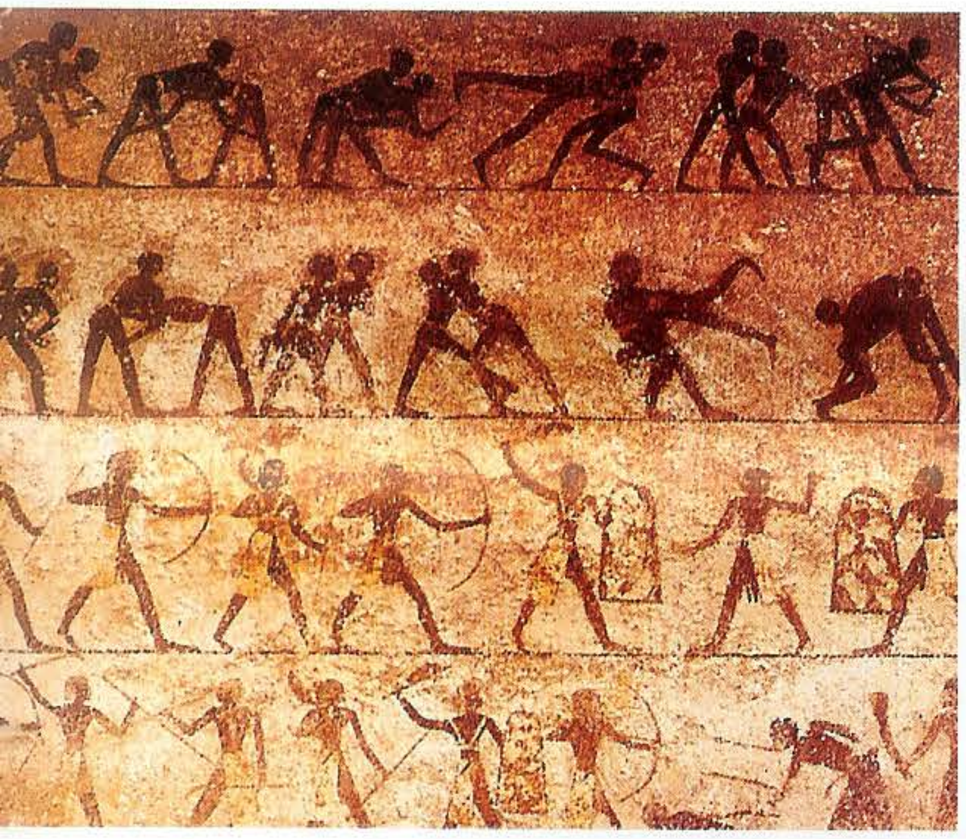

La sud de necropolă se află Speos Artemidos, cel mai vechi templu rupestru din perioada Noului Regat. Construit la ordinul lui Hatshepsut (1479-1458), era închinat zeiței-leoaice Pakhet, venerată în zonă. Identificarea acestei zeități, menționată în Textele Sarcofagelor sub numele de „Vânătoreasa nocturnă", cu Artemis - zeița vânătorii din mitologia grecească, are loc în epoca ptolemeică și stă la baza denumirii actuale: Speos Artemidos înseamnă de fapt templul rupestru al lui Artemis.

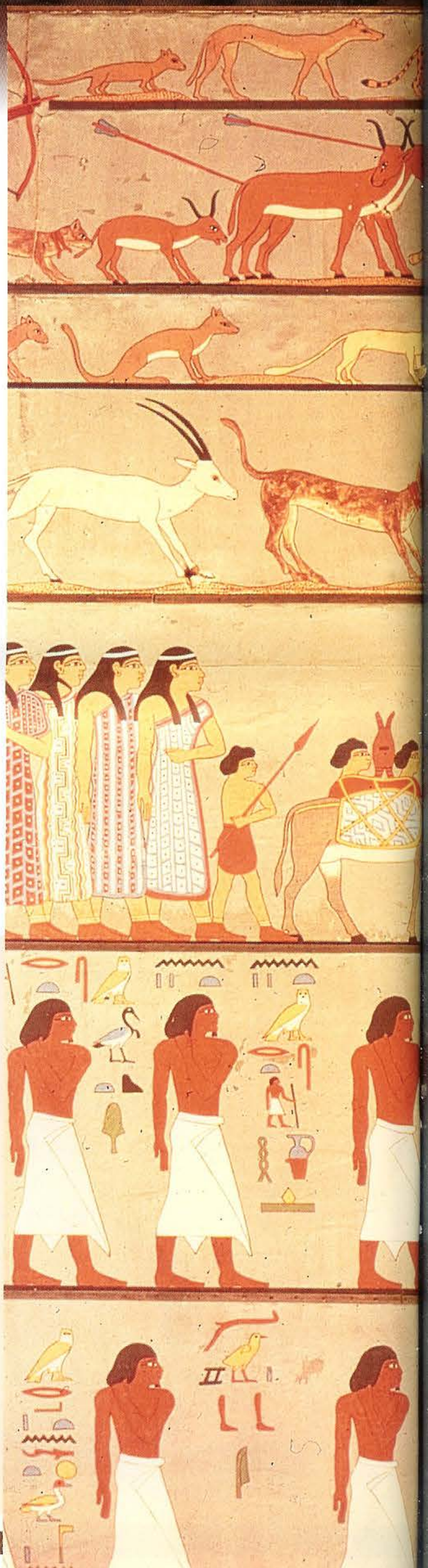

Încă din perioada primelor dinastii, faraonii au stabilit raporturi comerciale cu regiunile siro-palestiniene (îndeosebi cu orașul Biblos) din care importau fie produse specifice acestor zone, precum lemn de cedru, ulei, țesături și coliere, fie produse provenind din zonele cu care acestea erau în legătură directă, cum ar fi lapislazuli, originar din Turkmenistan. În Prima Perioadă Intermediară, Egiptul s-a confruntat cu un fenomen intens de imigrare a populațiilor asiatice în Delta Nilului, împinse fiind de clima aspră și condițiile politice dificile din țara de origine, în căutare de averi pe pământurile fertile ale Egiptului. În timpul Regatului de Mijloc s-a încercat frânarea acestui aflux prin construirea unor ziduri impunătoare, așa-numitele „Ziduri ale Faraonului" ridicate de către Amenemhat I.

La dreapta, o reproducere a unui perete din mormântul lui Khnumhotep (BH3), cu scena care atestă sosirea unei grup de origine asiatică ce îi oferă guvernatorului mineralul folosit la machiajul ochilor. Caravana este condusă de un individ ce purta titlul de „Heqa-khasut" (Guvernator al țării străine), prima atestare a termenului care, transformat mai târziu de istoricii greci în Hyksos, va ajunge să desemneze suveranii de origine asiatică ce au condus Egiptul de Nord în cea de-a Doua Perioadă Intermediară.

comerciale cu Levantul

De la Fayum
la Luxor

3

HERMOPOLIS

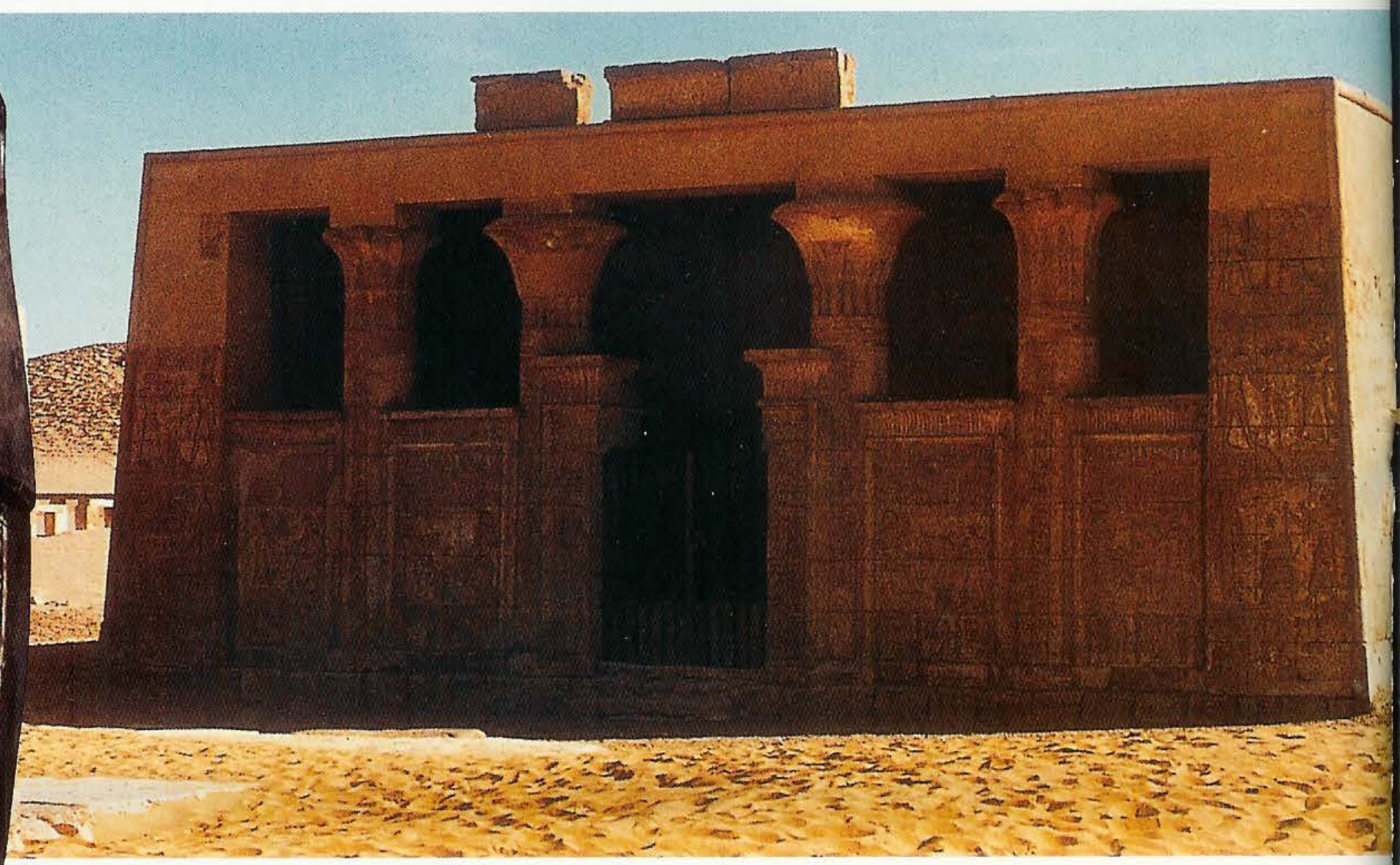

Petosiris

Mormântul lui Petosiris, marele preot al zeului Thot (deasupra), datând de la sfârșitul secolului al IV-lea d.Hr., se află în necropola Tuna el-Gebel. Arhitectura capelei se inspiră din specificul templelor vremii, accesul făcându-se printr-un vestibul închis, mărginit de coloane. Pe zidurile externe ale fațadei, sculpturile în relief îl înfățișează pe sacerdot aducând sacrificii zeului, privilegiu rezervat în epocile anterioare doar suveranului. În interiorul vestibulului însă, decorațiunile au la bază motive iconografice egiptene autentice (scene de viață cotidiană) realizate într-un stil în care se regăsesc influențe directe ale canoanelor artistice grecești (racursi, reprezentări frontale și detalii vestimentare). În interiorul capelei, reprezentările, inspirându-se din temele clasice ale imaginarului funerar egiptean, se supun convențiilor artei autohtone. Sarcofagul lui Petosiris, pe care îl vedem în întregime la stânga, este realizat din lemn. Cele cinci coloane de hieroglife încrustate de-a lungul părții frontale reproduc capitolul 42 din Cartea Morților și au fost realizate printr-un procedeu elaborat din pastă de sticlă policromă.

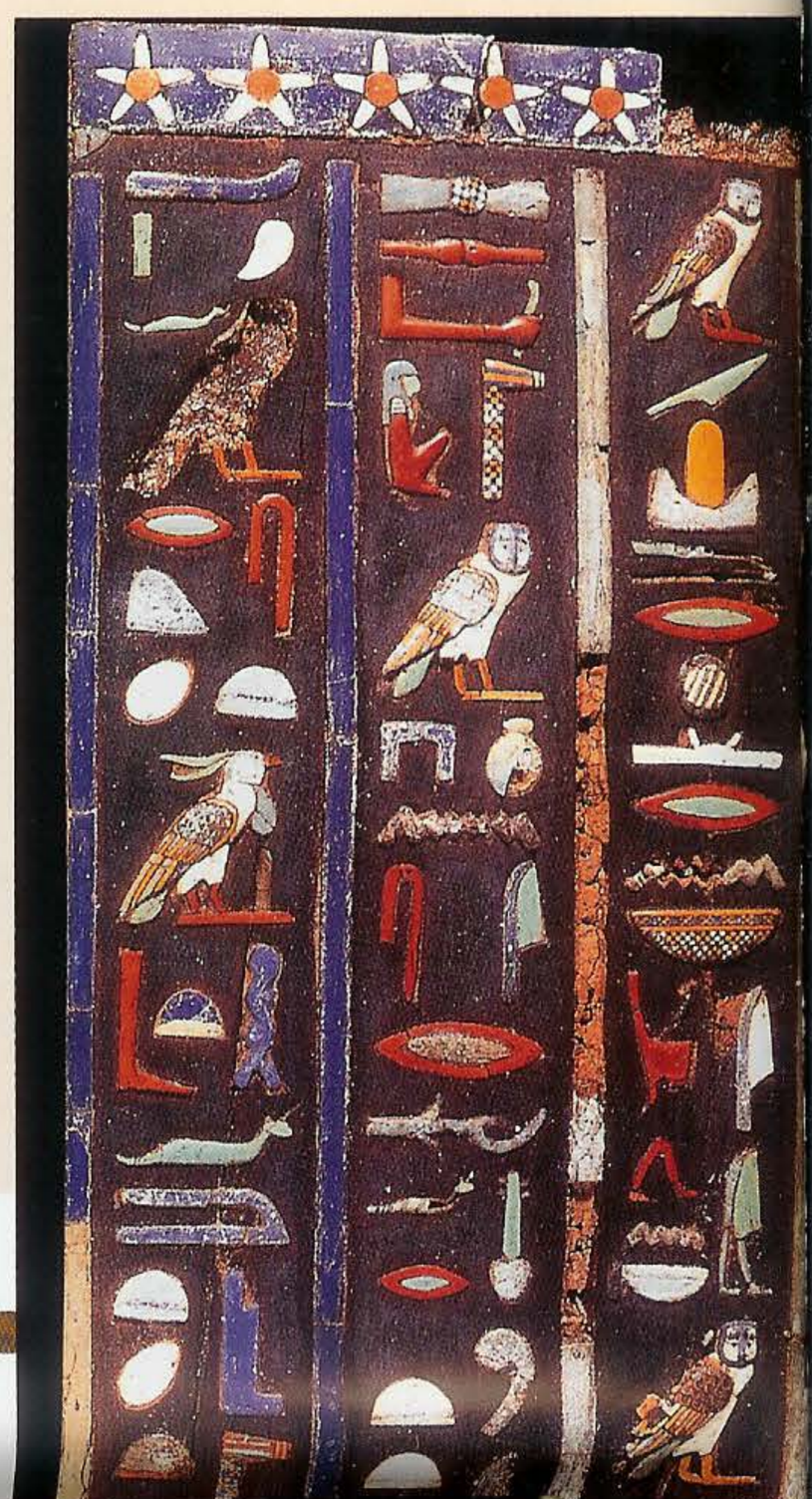

Orașul, căruia anticii egipteni îi spuneau Khmenu (Orașul celor Opt) și a cărui denumire actuală este Ashmunein, era capitala celei de-a XV-a nome a Egiptului de Sus și se află de malul vestic al Nilului, nu departe de Mallawi. Aici era adorat zeul Thot, pe care grecii l-au identificat apoi cu Hermes, de unde și denumirea orașului. Teologia elaborată de preoții din Hermopolis îi atribuia lui Thot rolul de zeu demiurg, născut din unirea forțelor a opt divinități (Ogdoada), care se aflau la originea numelui egiptean al orașului.

Cu toate că situl a avut mult de suferit în epoca islamică, sunt încă vizibile resturile unor monumente din Regatul de Mijloc și cel Nou. Patru babuini de dimensiuni colosale, ipostaze ale zeului, realizați din ordinul lui Amenofi al III-lea (1387-1350), se înalță nu departe de pilonul ridicat de faraonul Ramses al II-lea (1279-1212) și construit

Zeul Thot

Numele Thot este versiunea greacă a denumirii egiptene Djehuty. Acesta era zeul înțelepciunii, al scrierii, al limbii și cuvintelor și de aceea era considerat a fi patronul scribilor. Având o natură lunară, reprezenta calendarul și scurgerea timpului. Din momentul în care la Hermopolis începe să fie venerat și un zeu babuin numit Udj-ur, zeul Thot, al cărui animal sacru era inițial pasărea ibis, începe să fie identificat cu această divinitate și să fie reprezentat sub forma unui babuin. În tărâmul de dincolo, zeul Thot consemna sentința la sfârșitul judecății ținute de marele Osiris și căreia fiecare defunct egiptean trebuia să se supună.

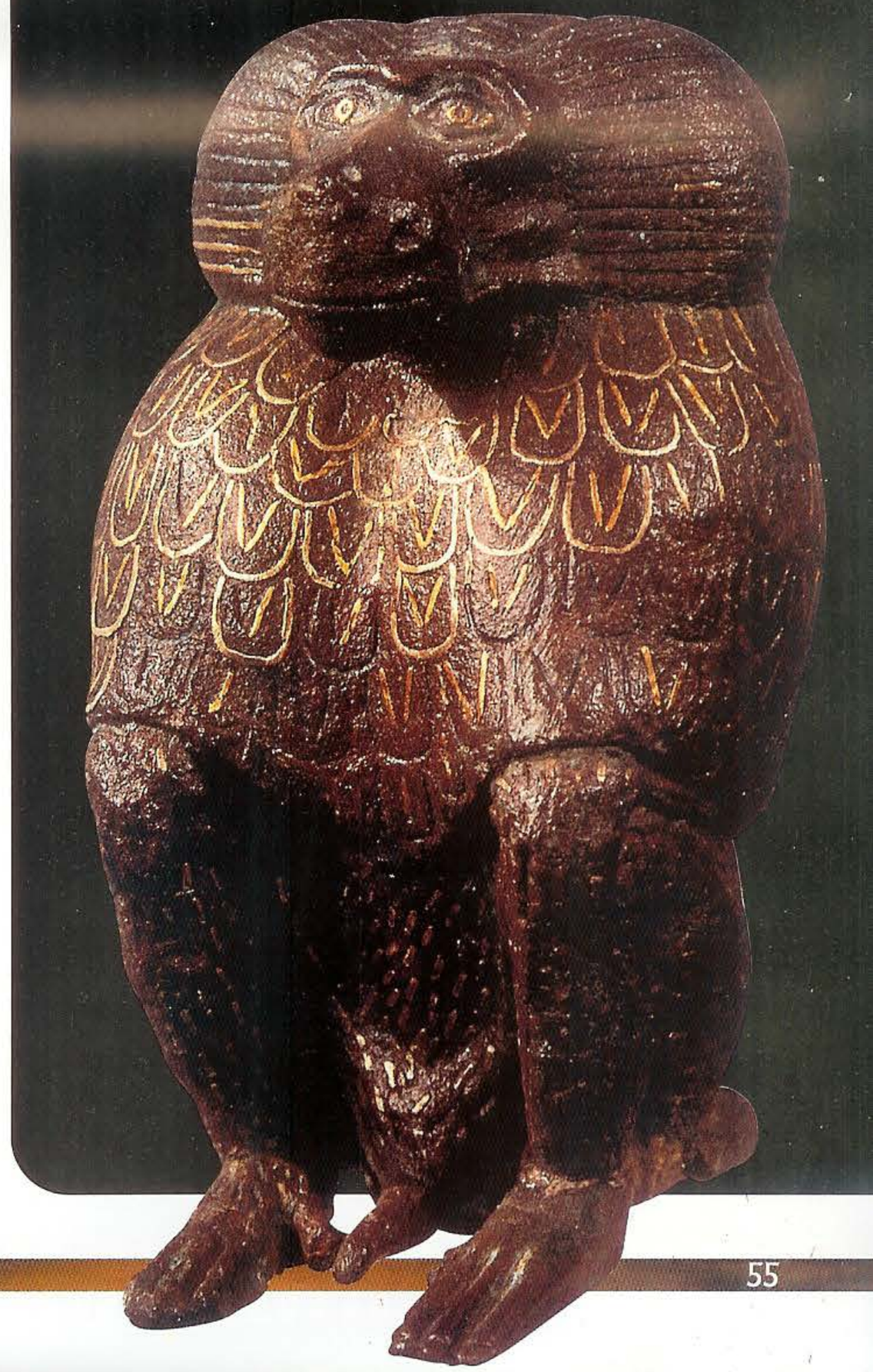

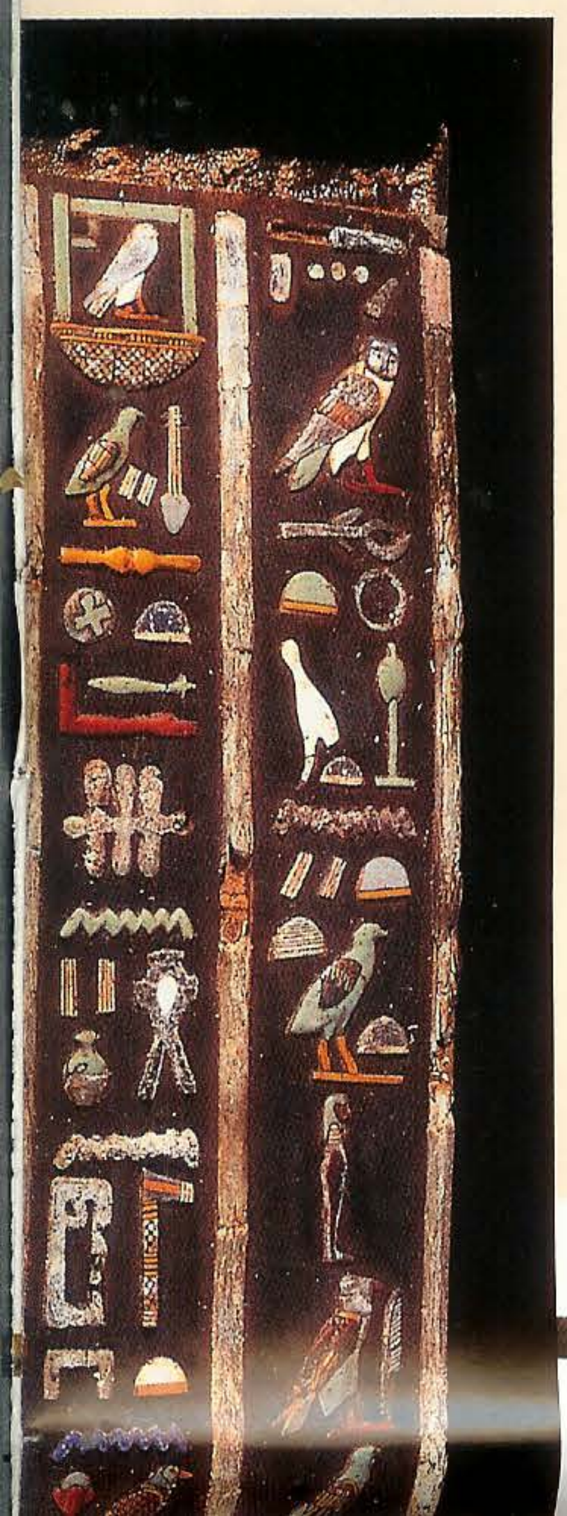

3 - HERMOPOLIS

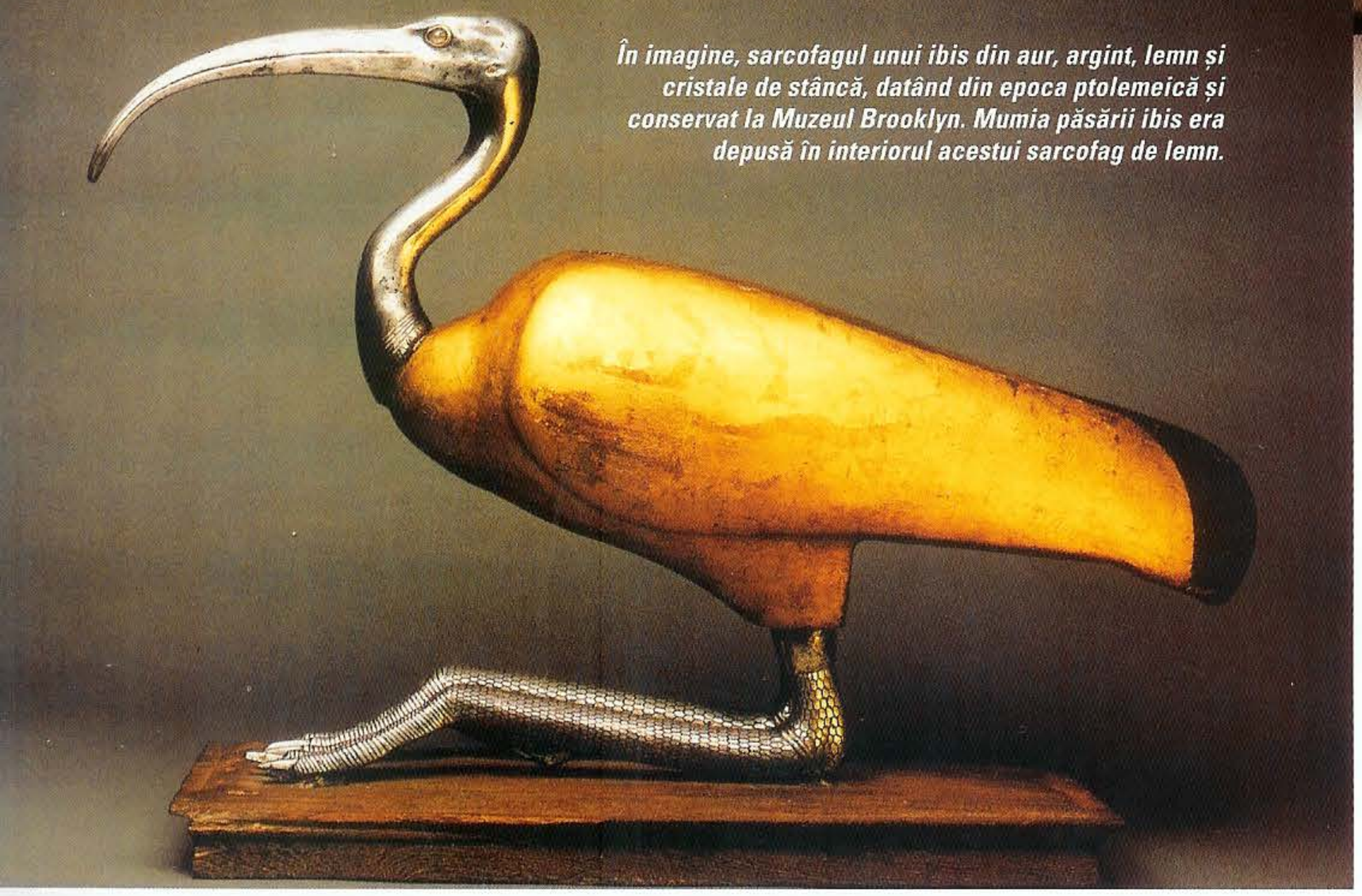

În imagine, sarcofagul unui ibis din aur, argint, lemn și cristale de stâncă, datând din epoca ptolemeică și conservat la Muzeul Brooklyn. Mumia păsării ibis era depusă în interiorul acestui sarcofag de lemn.

din blocuri de piatră provenind de la unele edificii din apropiata Amarna. Sunt încă vizibile rămășițele a două temple închinate zeului Thot - cel dintâi datează din epoca lui Sety al II-lea (1199-1193), cel de-al doilea din timpul domniilor lui Alexandru cel Mare și Filip Arhidaios (332-317); printre ruine se pot încă distinge coloanele din granit roșu ce decorau agora în epoca greco-romană. În necropola Tuna el-Gebel din apropiere se află mormântul sacerdotului Petosiris, care a trăit la cumpăna dintre Dinastia a XXX-a și epoca ptolemeică (sfârșitul secolului al IV-lea î.Hr.).

4 ANTINOUPOLIS

Orașul Antinoupolis, actualul Sheikh Abada, se află pe malul estic al Nilului, la doar câțiva kilometri spre sud de Beni Hasan. În epoca faraonică a fost capitala celei de-a XV-a nome a Egiptului de Sus și păstrează încă rămășițele unui templu închinat zeilor protectori ai orașului Heliopolis (construit de Ramses al II-lea cu materiale provenind de la unele edificii din Tell el-Amarna) și ale unor necropole datând din perioada Noului Regat. Importanța sa crește puternic în epoca romană atunci când, pe 30 octombrie 130 d.Hr., împăratul Hadrian redenumește orașul Antinoupolis în onoarea protejatului său mort, făcându-l totodată capitala Tebaidei. Sub Dioclețian orașul este ridicat la rangul de metropolă și, începând cu secolul al IV-lea d.Hr. devine sediu episcopal, bogat în biserici și mănăstiri. Împăratul Publius Aelius Hadrianus (76-138 d.Hr.), văr și succesor al lui Traian, este cunoscut pentru construcțiile sale grandioase, printre care Mausoleul sau Castelul Sant'Angelo și Zidul ridicat în Britania între anii 122 și 127 d.Hr. Intelectual și mare admirator al culturii grecești, pe care a încercat să o asimileze celei romane, Hadrian îl întâlnește pe tânărul Antinous, originar din Bitinia, în jurul anului 121 d.Hr.; acesta va deveni protejatul său până în ziua în care tânărul, aplecându-se în afara ambarcațiunii în care naviga pe Nil în compania împăratului, se îneacă în fluviu. După moartea sa, Antinous este divinizat, cultul său practicându-se și în vila imperială pe care Hadrian o construiește la Tivoli. La dreapta, o statuie a lui Antinous, păstrată la Muzeul Egiptean din Monaco.

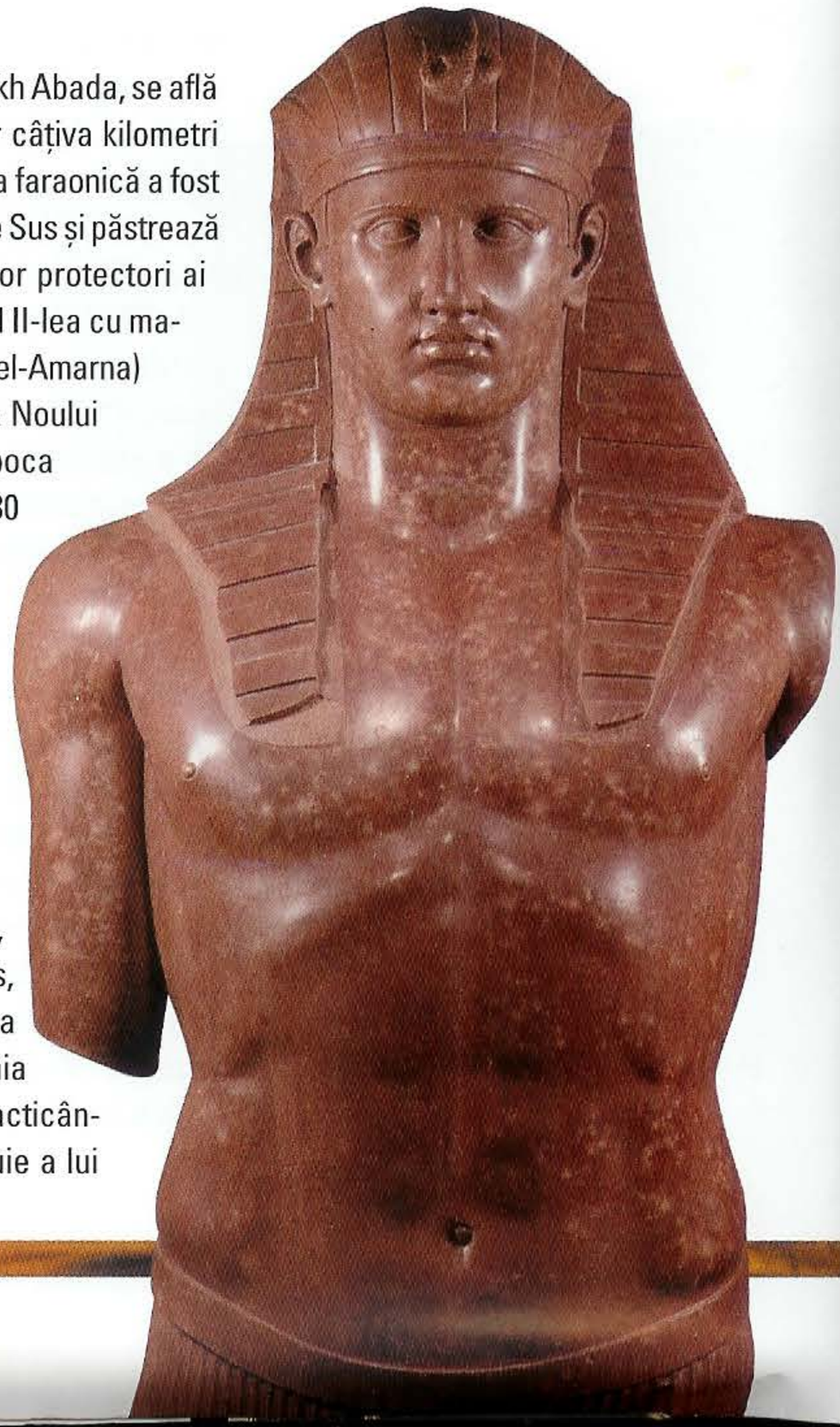

EGIPTUL ANTIC

MISTERELE UNEI MARI CIVILIZAȚII

ROMÂNIA

ERC PRESS
PIAȚA PRESEI LIBERE NR. 1, SECTOR 1, BUCUREȘTI
TELEFON/FAX: 021.318.70.27; 021.318.70.28

Preț: 19,00 lei

ISSN: 1843-1631

5 948363 018254